

Оксана Баранівська

Як правильно писати українською

Підручник з орфографії
та пунктуації для іноземців

по батькові будь ласка
Київська Русь пріоритет
віч-на-віч солов'їна
пів міста Софійський собор
захисник
приїжджати

B2-C1

Як правильно писати українською

Оксана Баранівська

ЯК ПРАВИЛЬНО ПИСАТИ УКРАЇНСЬКОЮ

Підручник з орфографії та пунктуації для іноземців

ЯК POPRAWNIE PISAĆ PO UKRAIŃSKU

Podręcznik ortografii i interpunkcji dla obcokrajowców

B2-C1

Kraków 2025

Oksana Baranivska
Uniwersytet Jagielloński w Krakowie
✉ oksana.baranivska@uj.edu.pl
🆎 <https://orcid.org/0000-0003-1159-7036>

© Copyright by Oksana Baranivska & Księgarnia Akademicka, 2025

Recenzja
dr hab. Lyubov Frolyak, prof. UMCS w Lublinie
dr Olesia Lazarenko, Europejski Uniwersytet Viadrina we Frankfurcie nad Odrą

Korekta
Julia Karpytska

ISBN 978-83-8368-230-3 (druk)
ISBN 978-83-8368-231-0 (PDF)
<https://doi.org/10.12797/9788383682310>

Niniejsza publikacja została sfinansowana ze środków Wydziału Filologicznego w ramach Programu Strategicznego Inicjatywa Doskonałości w Uniwersytecie Jagiellońskim
The publication has been supported by a grant from the Faculty of Philology under the Strategic Programme Excellence Initiative at the Jagiellonian University

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43
e-mail: publishing@akademicka.pl
<https://akademicka.pl>

Моїм батькам

❧ ЗМІСТ ❧

Вступ.....	9
------------	---

ОРФОГРАФІЯ

1. Український алфавіт і принципи української орфографії.....	13
2. Правила переносу слів	18
3. Написання слів із м'яким знаком.....	21
4. Написання слів з апострофом.....	27
5. Правопис слів з <i>ЙО</i> і <i>ЬО</i>	30
6. Дзвінки і глухі приголосні.....	33
7. Правопис префіксів.....	37
8. Правопис суфіксів	41
9. Букви <i>И, І</i> в закінченнях іменників.....	45
10. Ненаголошені <i>Е, И, О</i>	49
11. Правопис <i>И, І, Ї</i> у словах іншомовного походження.....	53
12. Правопис <i>Е, Є</i> у словах іншомовного походження.....	57
13. Спрощення в групах приголосних.....	60
14. Подвоєння букв. Подовження приголосних.....	63
15. Правопис слів разом, окремо, з дефісом	67
16. Частка <i>НЕ</i> з різними частинами мови.....	73
17. Уживання великої букви	77

ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО ПУНКТУАЦІЮ

18. Крапка і кома, знак питання і знак оклику.....	87
19. Тире, двокрапка, крапка з комою	94
20. Інші розділові знаки	98
Вправи.....	103

ЗМІСТ

Словникові диктанти.....	107
Тести	111
Тести із завданнями.....	151
Диктанти.....	165
Ключі до вправ і тестів (№ 1-140)	169
Ключі до тестів	175
Довідкова література.....	183
Джерела.....	183
Summary.....	185

ВСТУП

Пропований підручник адресований усім тим, хто вивчає українську мову як іноземну на рівнях B2-C1 в університетах на україністичних спеціальностях чи на мовних курсах і хоче поглибити свої знання з українського правопису. Матеріали, які він містить, можуть стати в пригоді також школярам і студентам з України, які і далі удосконалюють свої знання за кордоном – чи в школі, чи самостійно.

Підручник складається з двох частин: теоретично-практичної і практичної. Перша охоплює 20 тем, кожна з яких поділена на дві частини: теоретичну і практичну (вправи й тести). Основу другої частини – практичної – складають тести різних рівнів складності, що належать до активних форм і методів навчання, а також перевірки знань вивченого матеріалу. Кожне тестове завдання має чотири варіанти відповіді (деякі – п'ять), і студент має вибрати один правильний варіант. Крім них, є вправи на різні правила правопису, словникові диктанти, а також тексти диктантів. Оскільки основною метою є засвоєння правил на практиці, то запропоновано дуже велику кількість різних вправ і тестів з урахуванням правил українського правопису 2019 року. Вправи й тести після кожного розділу, а також і тематичні тести зосереджені навколо певної правописної проблеми, що допомагає глибше опанувати матеріал. Серед пропонованих тем є такі, які не завжди широко представлені в навчальній літературі з української мови, призначеній для українців, однак які є важливими для іноземців: дзвінки і глухі приголосні, написання слів із **г** і **ж** чи правильне написання букв.

Орфографія тісно пов'язана з граматиною, лексикою і орфоепією, тому в підручнику наявні такі вправи, як «доберіть синоніми» чи «поставте в родовому відмінку однини» або «доберіть спільнокореневі слова» чи «утворіть прикметники від іменників», а також словникові диктанти й контрольні диктанти тощо.

Усі тести і частина вправ, що запропоновані в цьому підручнику, були конкурсними завданнями на Всепольському орфографічному конкурсі з української мови (2006–2015) і Міжнародному орфографічному конкурсі з української мови (2016–дотепер), які дев'ятнадцять років поспіль організовувала (і надалі організовує) кафедра україністики Інституту східнослов'янської філології Ягеллонського університету (Краків, Польща). Для сотень студентів-іноземців, які вивчають українську мову, вони були мірилом визначення найкращих знавців української орфографії в Польщі, а згодом і у світі. Труднощі української орфографії долали не тільки учасники, які походили з Європи, а й з Азії, Північної Америки, Південної Америки, Африки.

Під час укладання вправ і тестів використано ілюстративний матеріал зі «Словника української мови», а також творів художньої літератури та публіцистичних текстів. Ілюстративні речення, до яких не подано покликань (як у теоретично-практичній, так і в практичній частинах), походять із відкритих джерел, зокрема з Інтернету, газет, або створені авторкою підручника. У кінці підручника подано ключ до вправ і тестів.

Підручник рекомендовано всім, хто прагне вдосконалити знання з української орфографії та пунктуації, а також перевірити засвоєння правописного матеріалу.

Авторка

❧ ОРФОГРАФИЯ ❧

1. Український алфавіт і принципи української орфографії

Український алфавіт базується на кирилиці і складається з 33 букв (літер). Більшість із них відповідають одному звукові. На позначення голосних уживаються букви **а, о, у, е, и, і**, приголосних – букви **б, в, з, ґ, д, ж, з, й, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х, ц, ч, ш**.

В українській мові є одна буква – **ь**, якій не відповідає жоден звук, її роль – позначення пом'якшення попереднього приголосного. Цю букву пишемо тільки після приголосних і ніколи на початку слова. Ще одним знаком в українському правописі є **апостроф (')**, що, так само, як і м'який знак, не відповідає жодному звукові, проте вказує на те, що попередній приголосний вимовляється твердо, а буквам **я, ю, є, ї**, які вживаються після нього, відповідають два звуки.

Буквам **я, ю, є, ї** відповідають як два звуки [йа], [йу], [йе], [йі] на початку слова, після голосного, м'якого знака й апострофа (яблуко, Юлія, Європа, їхні, сміятися, воювати, моє, твої, дев'ять, н'ють, н'єдестал, під'їзд, альянс, досьє), так і один (пісня, бюро) після приголосного. Єдина буква із цього ряду – **ї** – завжди означатиме два звуки, на відміну від **я, ю, є**, які в позиції після приголосного передають його пом'якшення перед голосним: **а, у, е**. Наприклад: *св'ято, ре-зюме, майбутнє*.

Буква **ш** завжди позначає два звуки – [шч]: *щедрий, кращий*.

Буквосполучення **дж** і **дз** можуть позначати як один звук [дж], [дз] (*джерем, джерело, дзвін, дзеркало*), так і два звуки [д+ж] [д+з] – це спостерігається тоді, коли **д** належить до префікса, а **ж** або **з** – до кореня (*підживити, підзарядити*).

Орфографія – це система загальноприйнятих правил, які визначають способи передавання мовлення на письмі. Українська орфографія базується на фонетичному, морфологічному та історичному (традиційному) принципах правопису. Згідно з фонетичним принципом, слова пишемо так, як вимовляємо,

тобто кожному звукові відповідає одна або дві букви (за правилами української графіки): *вікно, субота, малина*. За морфологічним принципом, частини слова (морфеми) передаються однаково, незважаючи на відмінності у вимові форм слова: наприклад, у слові *земля* в першому складі *е* наближається до *и*, оскільки не стоїть у наголошеній позиції, проте можемо змінити слово так, що під наголосом буде чітко звучати *е* – *зёмлі* чи в слові *борешся* пишемо *и*, хоч вимовляємо [бóре"с':а], проте інакше не можемо написати, адже закінчення *-еш* вказує на другу особу однини теперішнього часу. За історичним принципом (його ще називають традиційним) написання зберігається відповідно до традиції, і в сучасній українській мові воно не зумовлене ні вимовою, ні морфологічною структурою: *Голландія, лимон, християнство* тощо.

В українській орфографії переважають фонетичний і морфологічний принципи правопису.

Український алфавіт

друковані ↓	прописні ↓	друковані ↓	прописні ↓
А а	<i>А а</i>	Н н	<i>Н н</i>
Б б	<i>Б б</i>	О о	<i>О о</i>
В в	<i>В в</i>	П п	<i>П п</i>
Г г	<i>Г г</i>	Р р	<i>Р р</i>
Ґ ґ	<i>Ґ ґ</i>	С с	<i>С с</i>
Д д	<i>Д д</i>	Т т	<i>Т т</i>
Е е	<i>Е е</i>	У у	<i>У у</i>
Є є	<i>Є є</i>	Ф ф	<i>Ф ф</i>
Ж ж	<i>Ж ж</i>	Х х	<i>Х х</i>
З з	<i>З з</i>	Ц ц	<i>Ц ц</i>
И и	<i>И и</i>	Ч ч	<i>Ч ч</i>
І і	<i>І і</i>	Ш ш	<i>Ш ш</i>
Ї ї	<i>Ї ї</i>	Щ щ	<i>Щ щ</i>
Й й	<i>Й й</i>	Ь ь	<i>ь</i>
К к	<i>К к</i>	Ю ю	<i>Ю ю</i>
Л л	<i>Л л</i>	Я я	<i>Я я</i>
М м	<i>М м</i>		

Вправи

1. Запишіть слова (назви країн) в алфавітному порядку.

Норвегія	1. Австрія
Шотландія	2.
Австрія	3.
Японія	4.
Швеція	5.
Аргентина	6.
Канада	7.
Італія	8.
Індія	9.
Алжир	10.
Пакистан	11.
Фінляндія	12.
Чехія	13.
Греція	14.
Мексика	15.

2. Доберіть а) десять-п'ятнадцять слів, у яких букви *я, ю, є* передаватимуть два звуки, і б) десять-п'ятнадцять слів, у яких букви *я, ю, є* передаватимуть один звук і м'якість попереднього приголосного.

Зразок: а) *Іспанія*, б) *сонячний*

а

б

.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	

3. Утворіть ланцюжок слів, у якому остання буква попереднього слова буде першою буквою наступного (використовуйте тільки іменники в називному відмінку). Слова не можуть повторюватися, натомість буква на початку слова – так.

Зразок: *телефон – ножиці – індекс – сир – рис – сметана...*

.....	
.....	
.....	

4. Напишіть якнайбільше слів зі сполученням: а) двох і більше приголосних на початку слова (*святковий, прийти, правопис* і т. д.); б) двох голосних у середині слова (*пріоритет, тротуар*).

а

б

.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	

2. Правила переносу слів

Орфографічні правила переносу слів

1. Знак переносу ставимо після складу в тому рядку, у якому починається слово, а не в наступному рядку перед перенесеним складом. Також потрібно уникати подвійних знаків переносу (знак переносу не може в одному рядку закінчувати складу і в наступному його починати). Наприклад:

правильно

✓ доро-
га

неправильно

доро- і доро
-га -га

2. Частини слів з одного рядка до наступного переносимо за складами: *лож-ка, Кра-ків, зо-шит, те-ле-фон, ва-ре-ник*.
3. Ніколи в наступному рядкові склад не повинен починатися м'яким знаком, буквою **й** з наступним приголосним чи апострофом ('): *кіль-це*, а не *кіль-це*, *слов'я-ни*, а не *слов'-яни*, *май-ка*, а не *ма-йка*.
4. Не залишаємо однієї букви в попередньому рядку і не переносимо однієї букви до наступного. Наприклад: *На-дія*, а не *Наді-я*, *озе-ро*, а не *о-зеро*.
5. Не можна розривати буквосполучень **йо**, **ьо**. Наприклад: *ма-йонез*, а не *май-онез*, *польо-вий*, а не *поль-овий*.
6. Двоскладові слова на зразок *твоя*, *але*, *око* не можна поділяти для переносу: або ціле слово залишаємо в попередньому рядку, або переносимо до наступного.

7. Не можна розривати буквосполучень **дж, дз**, якщо вони позначають один звук: *хо-джу*, а не *ход-жу*, *кукуру-дза*, а не *кукуруд-за*, *по-дзвонити*, а не *под-звонити*. Натомість коли **дж, дз** не є одним звуком – **д** належить до префікса, а **ж** чи **з** – до кореня, то для переносу потрібно їх ділити: *під-земний*, а не *пі-дземний*, *під-зарядити*, а не *пі-дзарядити*, *від-жартуватися*, а не *ві-джартуватися*, тобто односкладовий префікс залишається на попередньому рядку.
8. Не розриваємо односкладових префіксів перед приголосними: *най-кращій*, а не *на-йкращій*, *роз-терти*, а не *ро-зтерти*.
9. Не можна переносити з рядка в рядок аббревіатур: *ЮНЕСКО, ЗАЕС, ЗСУ, НАТО, ООН, МАГАТЕ, НАНУ* (помилки: *ЮНЕ-СКО, НА-ТО, О-ОН, МА-ГАТЕ, НА-НУ*).

Технічні правила переносу слів

1. Не можна переносити прізвища до наступного рядка, а ініціали чи інші скорочення на зразок **п.** чи **проф.** залишати в попередньому: *І. Я Франко*, а не *І. Я. // Франко*, *В. І. Вернадський*, а не *В. І. // Вернадський*, *п. Іванченко*, а не *п. // Іванченко*, *проф. Ковальчук*, а не *проф. // Ковальчук*. Якщо ім'я і/чи по батькові подано повністю, тоді повне ім'я можемо залишити в попередньому рядку: *Іван Якович // Франко*.
2. Не можна розривати скорочених назв мір і цифри: *10 кг*, а не *10 // кг*, *2024 р.*, а не *2024 // р.* Але якщо маємо повну назву мір, то такий перенос можливий: *10 // кілограмів*.
3. Не можна переносити в наступний рядок розділових знаків чи залишати в попередньому відкриту дужку або відкриті лапки.

Вправи

5. Запишіть ці слова і поділіть їх для переносу.

Зразок: *високий*

Веселий, Іспанія, щасливий, далеко, Україна, красивий, мир, Європа, п'ять, склянка, Америка, зберегти, Дніпро, шия, цікавий, прапор, острів, підручник, Чикаго, огірок, широкий, Швейцарія, об'єднання, Бразилія, їсти, газета, халат, обґрунтований, Естонія, київський, Ліхтенштейн, Панама, Торонто, піжама, Женева, МАУ, ЗАЕС, ОБСЄ, ФІФА, Т. Г. Шевченко.

Довідкова література

- Авраменко О., *Було – стало: Зміни в правописі*, Київ 2019.
- Авраменко О., Тищенко О., *Українська мова: правопис у таблицях, тестові завдання*, Київ 2020.
- Вербич С., *Граматика української мови в таблицях за оновленим правописом*, Київ 2020.
- Терлак З., *Пунктуаційний словник-довідник*, Львів 2019.
- Український правопис, Київ 2019.
- Zinkiewicz-Tomanek B., Baraniwska O., *Język ukraiński dla początkujących z CD*, Kraków 2012.
- Zinkiewicz-Tomanek B., Baraniwska O., *Język ukraiński dla średniozaawansowanych z CD*, Kraków 2013.

Джерела

Словники і енциклопедії

- Головащук С. І., *Орфографічний словник складних слів української мови*, Київ 2008.
- Нові слова та значення. Словник*, Ред. Л. Симоненко, Київ 2009.
- Сучасний словник-мінімум іноземних слів*, Уклад. О. Скопненко, Т. Цимбалюк, Київ 2009.
- «Українська мова». *Енциклопедія*, Ред. В. Русанівський, О. Тараненко, М. Зяблюк та ін., Київ 2004.
- Український орфографічний словник*. Видання 8, Ред. В. Складенко, Уклад. В. Чумак, І. Шевченко, Л. Шевченко, Г. Ярун, Київ 2008.

Електронні словники¹

Словник української мови online – <https://sum20ua.com/>
«Словники України» online – <https://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>

Інші джерела

Збірник диктантів для державної підсумкової атестації з української мови: 9 клас,
Уклад. О. М. Авраменко, Київ 2014.
Українська мова. Орфографія. Орфоенія: Тестові завдання, Київ 2009.
Прислів'я та приказки, Київ 2000.

Електронні джерела

Видавництво педагогічної преси і літератури – <https://osvitaua.com/2018/04/63741/>
Видавництво Старого Лева – <https://starylev.com.ua/blogs/>

Диктанти ДПА 9 клас – <https://osvita.ua/school/certification/card/>
Збірник диктантів – <https://vseosvita.ua/library/embed/000zhv-345a.docx.html>
Збірник диктантів з української мови для 1-11 класів – <https://dyktanty.dp.ua/>

UKRAIT.ORG Публічна електронна бібліотека української художньої літератури –
http://ukrlit.org/honchar_oles_terentiiiovych/shevchenko_i_suchasnist/

Київ – моє улюблене місто – <https://the-city.kiev.ua/ua/article/sofiyskiy-sobor-kiev-137>

Засоби масової інформації

Дзеркало тижня – <https://zn.ua/>
Еспресо TV – <https://espreso.tv/>
Життя. Здоров'я (Українська правда) – <https://life.pravda.com.ua/health/>
Життя (Українська правда) – <https://life.pravda.com.ua/society/65ba6f23278ca/>
Радіо Свобода – <https://www.radiosvoboda.org/>
ТСН – <https://tsn.ua/>
Українська правда – <https://www.pravda.com.ua/>
Укрінформ – <https://www.ukrinform.ua/>
УНІАН – <https://www.unian.ua/>
Чемпіон – <https://champion.com.ua>

¹ Дата останнього звернення до електронних словників та електронних джерел, використаних у цьому підручнику, – січень 2025 року.

Summary

How to Spell Ukrainian Correctly

Handbook of Spelling and Punctuation for Foreigners

The handbook is intended for those who are learning Ukrainian as a foreign language and want to deepen their knowledge of its spelling. It is the first work in the history of foreign Ukrainian studies devoted exclusively to the issues of spelling and punctuation, taking into account the rules of Ukrainian spelling from 2019.

The textbook consists of two parts. The first one includes 20 topics in the areas of orthography and punctuation, as well as exercises and tests to master the material. The second part includes tests to verify knowledge in these areas. Among the proposed topics are also those that are not always represented in Ukrainian language textbooks designed for Ukrainians, but are relevant for foreigners.

All of the tests and some of the exercises were competition tasks at the National Ukrainian Spelling Contest (2006–2015) and the International Ukrainian Spelling Contest (2016–present), organized by the Jagiellonian University. For hundreds of foreign students learning Ukrainian, they were a real test of their knowledge of its orthography.

We recommend the handbook to all those who want to improve their comprehension of the spelling rules of the language.

Keywords: Ukrainian language, orthography rules, punctuation rules, foreign language learning

Як правильно писати українською. Підручник з орфографії та пунктуації для іноземців призначений для тих, хто вивчає українську мову як іноземну й прагне поглибити свої знання з правопису. В історії закордонної україністики це перша праця, яка спеціально присвячена орфографії та пунктуації і яка враховує правила українського правопису 2019 року.

Підручник складається з двох частин. Перша охоплює 20 правописних тем із вправами й тестами до них. Друга містить тести для перевірки знань з орфографії та пунктуації. Серед пропонованих тем є такі, які не завжди представлені в навчальній літературі з української мови, призначеній для українців, проте які є важливими для іноземців.

Усі тести і частина вправ були конкурсними завданнями на Всепольському орфографічному конкурсі з української мови (2006–2015) і Міжнародному орфографічному конкурсі з української мови (2016–дотепер), організованих Ягеллонським університетом. Для сотень студентів-іноземців вони були мірилом визначення найкращих знавців української орфографії.

Підручник рекомендуємо всім, хто хоче вдосконалити правописні навички.

Jak poprawnie pisać po ukraińsku. Podręcznik ortografii i interpunkcji dla obcokrajowców przeznaczony jest dla tych, którzy uczą się języka ukraińskiego jako obcego i chcą pogłębić swoją znajomość jego pisowni. Jest to pierwsza praca w historii zagranicznych studiów ukrainistycznych poświęcona wyłącznie zagadnieniom ortografii i interpunkcji, uwzględniająca zasady pisowni ukraińskiej od 2019 roku.

Podręcznik składa się z dwóch części. Pierwsza obejmuje 20 tematów z obszaru zasad pisowni oraz ćwiczenia i testy pozwalające opanować materiał. Druga zawiera testy sprawdzające wiedzę z zakresu ortografii i interpunkcji. Wśród proponowanych tematów znajdują się również takie, które nie zawsze są reprezentowane w podręcznikach do języka ukraińskiego przeznaczonych dla Ukraińców, ale są istotne dla obcokrajowców.

Wszystkie testy i część ćwiczeń były zadaniami konkursowymi na Ogólnopolskim Konkursie Ortograficznym z Języka Ukraińskiego (2006–2015) i Międzynarodowym Konkursie Ortograficznym z Języka Ukraińskiego (2016–obecnie), które organizował Uniwersytet Jagielloński. Dla setek zagranicznych studentów uczących się języka ukraińskiego były one sprawdzianem znajomości jego ortografii.

Podręcznik polecamy wszystkim, którzy chcą doskonalić swoją wiedzę o pisowni tego języka.

<https://akademicka.pl>

ISBN 978-83-8368-230-3

